

RİSALE-İ NUR'DA ALEVİLİĞE BAKIŞ

"Ey ehl-i hak olan Ehl-i Sünnet ve cemaat! Ve ey Al-i Beytin muhabbetini meslek ittihaz eden Aleviler! Çabuk bu manasız ve hakikatsiz, haksız, zararlı olan nizamı aranızdan kaldırınız. Yoksa, şimdiki kuvvetli bir surette hükmeyleyen zındıka cereyanı, birbirinizi diğerinin aleyhinde alet edip, ezmesinde istimal edecek. Bunu mağlup ettikten sonra o aleti de kıracak."

"Siz ehl-i tevhid olduğunuzdan, uhuvveti ve ittihadı emreden yüzer esaslı rabita-i kudsiye mabeyninizde varken, iftirakı iktiza eden cüz'i mes'eleleri bırakmak elzemdir." (Bediüzzaman Said Nursi, Lem'alar, s. 32.)

Toplum olarak bir empati sorunuyla iç içe yaşadığımızı inkar edemeyiz. Kendimizi fert ve cemaat bazında, "**ötekinin**" yerine koyamayışımız, hayatımızı sağırklar diyaloguna çevirmiş. Bizim söylediklerimiz her zaman güzel ve doğru olurken, "öteki"nin söyledikleri batıl ve yanlış olmuş. Kendi kusurlarımız fazilete dönüşürken, muhababımızın fazileti kusur olarak algılanır olmuş. Halbuki Kur'an öğretisi toptancılığı reddeder. Doğru ile yanlış ayırt eden analizci yaklaşımı ön plana çıkarır. Toplumun veya ferdin her hali hatasız olmadığı gibi bütün halleri de hatalı değildir. "**Birisinin hatası ile başkası mes'ul olmaz.**" (En'am, 6/164) ayet-i kerimesinde ifade olunan prensip şahsi, cemaati ve milli ölçeklerde davranışların belirlenmesi için adil bir Kur'an düsturudur.(1) Bir şahsın veya toplumun sahip olduğu özelliklerden birisinin kötü olması, sadece o sifata düşmanlık beslenmesini gerektirir. Yoksa, insanın bir kötü sıfatı yüzünden ona tamamen düşman olmak Kur'an'ın adalet anlayışına uymaz.

Bu ölçek düşünce bazında da ele alınabilir. Herhangi bir düşünce sisteminde görülen bir kaç hata, o düşünce sisteminin tamamının yanlış olduğunu ortaya çıkarmaz. "**Meslekler ne kadar batıl da olsalar içinde ukde-i hayatiyesi hükmünde bir hak, bir hakikat bulunur.**"(2) Böyle durumlarda sonucu belirleyen unsurlara bakılır. Sonucu hak ve hakikat belirliyorsa o meslek hak, menfi yönü müsbet yönüne galip geliyorsa o meslek batıl demektir. Burada esas olan müsbet-menfi dengesinin ne şekilde bozulduğu meselesidir.

İslam'ın değişik açılardan yorumlanış biçimlerine bu açıdan bakmak gerekir. Tarihi bir olgu ve sosyolojik bir realite olan Alevilik de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu yapılırken "**empatik toplum**"un fonksiyonelliği canlı tutulmalı. Yani toplumsal kesimler kendisini "**öteki**"nin yerine koyabilmelidir.

Bu çerçevede yazılan bazı eserler **Ehl-i Sünnet** ve **Şia**'nın birbirini anlamasına yardımcı olmak yerine; aradaki mesafeyi büyötmüştür. Araya siyasi endişeler de girince, "tekrir" derecesine varacak suçlamalar görölmeye başlamıştır.

Alevi ve **Sünnilerin** uzun bir tarihi dönemde birbirini gereğince anlayamamaları, empatiyi sağlayacak bir platform oluşturamadıklarından kaynaklanıyordu. Bediüzzaman hayatta iken, talebelerinden bu soruna dair birçok soru aldı. Bu soruları cevaplarırken veya diğer meselelerin içerisinde Alevi ve Sünnilerin üzerinde buluşabileceği bir platform oluşturdu. Bu platformu oluştururken Alevilerin bütün sermayelerinin içinde saklı olduğu, anahtar kelimeleri kullandı. Hatta, söylemlerini Risale-i Nur'da bulan birçok Alevi, Bediüzzaman'ın sağlığında, Risaleleri okumaya başladı.

Esasen **Alevi-Sünni** ayrışmasının temelleri söylemde ve tarihi olayların yorumundan gizlidir. Bediüzzaman her iki alanı da inceleyerek bir yaklaşımla yeniden açıklamıştır.

Risale-i Nur'da Alevilik Kavramı

Bediüzzaman'ın Alevilik konusundaki görüşlerini incelerken, kavramın sınırlarını çizmemiz gerekiyor. Bugünün dünyasında Aleviliği belirli kodlarda birleştirmenin imkânsızlığını, hemen herkes kabul ediyor. Yoğun bir şekilde birbirlerini Aleviliğini inkar etseler de, bütün Alevi kliklerini bugünün sosyal bir olgusu olarak kabul etmek zorundayız. Aleviliğin bütün kollarının Hz. Ali'yi referans alması, sosyolojik olmasa da tarihi bir zorunluluk olsa gerektir.

"Alevi" kelimesi Hz. Ali'ye intisabı olan kişi demektir. Bu açıdan **"Ali"**siz bir **Alevilik** düşünmenin, tarihi köklerini açıklamak pek mümkün değildir. Bu tür Alevilik tanımları yapanların tarihi köklerle ilgilendiklerini de söyleyemeyiz. Bediüzzaman, Alevilik kavramının asli mecrasından çıktığını düşündüğünden eserlerinde Aleviliğin doğru tanımlamasını yapmaya çalışmıştır. Said Nursi'de Alevilik, Hz. Ali muhabbetinin nebevi ve ilahi sevgiye ulaştırması demektir.

Temel ekseni tevhid, Hz. Ali muhabbeti, Ehl-i Beyt muhabbetidir. Fakat Alevilik zaman içerisinde asli referanslarını yitirerek değişik şekiller kazanmıştır. Bunu Bediüzzaman, **"salabetli Alevilik, nihayet, Rafıziliğe dayandı"**(3) şeklinde ifade eder. Bu hakikatin yansıması olarak Hz. Ali ve Al-i Beyt ile hiç ilgisi olmayan Alevilik klikleri türemiştir. Bediüzzaman'ın eserlerinde tanımladığı Alevilikte, materyalist ve milliyetçi yaklaşımlarla üretilen alevi klikleri yoktur.

Said Nursi bu klikleri, kendi kodlarıyla tanımladığı Aleviliğin içine almak için çaba sarf etmiştir. Talebelerinin **"Münafık öldükten sonra namazı kılınmaz."** ayetinin açıklaması bağlamında sordukları bir sorusu üzerine, bu ayetin Alevilere teşmil edilemeyeceğini, Alevilerin ehl-i kible olduklarını, yani İslam dairesi içinde yer aldıklarını yazar.(4) Bu tanımlama, Ehl-i sünnet ile Aleviler arasındaki empati sorununu çözümlenmek açısından önemli bir yaklaşımdır. **"Hususi üstadım İmam-ı**

Ali'dir."

Hız. Ali sevgisi, Alevilerin en önemli fikir eksenidir. Olayların yorumunda bu ilkedan taviz vermemeye çalışırlar. Sünni kesimde de Hız. Ali sevgisi, küçümsenemeyecek bir yer işgal eder. Alevi ve Sünnilerdeki Hız. Ali sevgisi, Risale-i Nur'da zirveye ulaşır. Risale-i Nur talebelerinin en büyük üstadı, Peygamberden (a.s.m) sonra Celcelutiye'nin şehadetiyle, İmam-ı Ali olduğu belirtilir.(5)

Veysel Karani'nin Hız. Peygambere (s.a.v.) olan bağılılığına benzer bir ilişki de Bediüzzaman ile Hız. Ali arasında vardır. Üveys nasıl ki Hız. Peygamberi görmeden, Onun dersini talim etmişse, Bediüzzaman'da Gavs-ı Azam (k.s.) Zeynelabidin (r.a.) ve Hasan ve Hüseyin vasıtasıyla Hız. Ali'nin (r.a.) dersini tâlim etmiştir.(6) Bu açıdan Risale-i Nur talebeleri Hız. Ali'nin (r.a.), Hasan ve Hüseyin'in (r.a.) ve Gavs-ı Azam'ın (k.s.) bu asırdaki talebeleridir.

Hız. Ali (r.a.) ile Risale-i Nur arasındaki, başka bir köprü de hilafet mes'elesindedir. Bediüzzaman, "Benden sonra hilafet otuz senedir" hadisi şerifini yorumlarken ilk beş halifeyi (Hız. Ebubekir, Hız. Ömer, Hız. Osman, Hız. Ali, Hız. Hasan) bu otuz yılın içinde mütalaa eder.(7) Hicri tarihle bu zaman aralığı, otuz yıla tekabül etmektedir.

Hız. Hasan'ın (r.a.) hilafetten ayrılmasıyla, İslâm tarihinde saltanat devri başlamıştır. Risale-i Nur, hilafetin görevinin en önemlisi olan "**neşr-i Hakaik-i imaniye**"de Hız. Hasan'ın (r.a.) görevini devam ettirerek beşinci halife unvanına hak kazanmıştır. Başka bir ifadeyle Hız. Hasan'ın (r.a.) altı ay gibi kısa hilafetini, uzun bir zamana çevirmiştir.(8) Bu açıdan Risale-i Nur "**Hız. Hasan'ın (r.a.) bir muavini, bir mütemmimi, bir manevi veledi hükmündedir.**"(9)

Bediüzzaman, Risale-i Nurların Hız. Ali'ye yaklaşımının mantıki bir sonucu olarak, Alevilerin risaleleri dinlemeleri gerektiğini belirtir. Çünkü, Celcelutiye'nin şehadetiyle Nur talebelerinin en büyük hocası Hız. Ali olduğuna göre(10) Onun muhabbetini dava eden Aleviler, Sünnilerden ziyade Risale-i Nurları dinlemelidirler.

"Nur'un Mesleğinde Hubb-u Al-i Beyt Esastır."

Alevilerin önem verdikleri bir kavramda **Al-i Beyt muhabbeti**dir. Hız. Peygamberin (s.a.v.) evine mensup olanları ifade eden bu kavram, tarih boyunca siyasi çekişmelerde araç olmaktan kurtulamamış.

Aslında Hız. Ali (r.a.) muhabbetinin mütemmimi olan Al-i Beyt sevgisi Alevilerde olduğu gibi Sünnilerde de temel bir olgudur. Zaten Ehl-i Beyt sevgisi Kur'an'ın öngördüğü bir sevgidir. Bediüzzaman,

"Dedi ki, vazifem karşılığında sizden bir ücret istemiyorum; sizden istediğim ancak akrabaya sevgi ve Ehl-i Beytime muhabbeti."
(Şura, 42/23)

ayet-i kerimesinin tefsirinde, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Al-i Beyte karşı ümmetin sevgisini istediğini belirtir. Hz. Peygamber (s.a.v) bir hadisinde,

"Size iki şey bırakıyorum, onlara temessük etseniz, necat bulursunuz: Biri Kitabullah, biri Al-i Beytim."

buyurarak Al-i Beytinin önemini vurgulamıştır.11

Kur'an'ın emrettiği Ehl-i Beyt sevgisi, Risale-i Nur'un da önemli bir esası hükmündedir. Fakat Al-i Beyt muhabbetini doğru anlamak noktasında Risale-i Nur'un ikazları vardır. Bediüzzaman, Resul-ü Ekrem (s.a.v.)'in Hz. Ali'ye söylediği:

"Sende, Hz. İsa gibi bir kısım insan helakete gider. Birisi, ifrat-ı muhabbet, diğeri ifrat-ı adavetle. Hz. İsa'ya Nasrani muhabbetinden hadd-i meşrudan tecavüz ile-haşa-ibnillah dediler, Yahudi adavetinden çok tecavüz ettiler, nübüvvetini ve kemalini inkar ettiler."

"Senin hakkında da bir kısım hadd-i meşrudan tecavüz edecek, muhabbetinden helakete gidecektir." (12)

Hadis-i Şerifi muhabbetin nasıl olması gerektiğini ön plana çıkarıyor. Yani, Hz. Ali, Allah ve Hz. Peygamber'e izafeten sevilmelidir. Al-i Beyte de **"vazife-i nübüvvetin bir hayt-ı nuranisi"** (nurani bağları) olarak bakmak gerekir. Yoksa, Hz. Ali'nin Allah ve Resulüne olan bağlantısını düşünmeden, şahsi kahramanlıkları ve üstünlüklerini düşünerek sevilmesi doğru değildir. Bu tür sevgi Allah bilinmese de, Peygamber tanınmasa da olabilecek türden hasarete sebep olabilecek bir sevgidir.

Hz. Peygamber Al-i Beyti, peygamberlik vazifesi açısından sever. Çünkü, Sünnet-i Seniyyenin kaynağı, muhafızı, her türlü gereklerinin yerine getiricisi Al-i Beyt'tir.(13) Hz. Peygamberin, Al-i Beyt sevgisinden muradı sünnet-i seniyyesi olduğuna göre, sünnet-i seniyyeye uymayanlar Al-i Beyt'ten olmadığı gibi, Al-i Beyt'e hakiki dost da olamazlar.(14)

Bediüzzaman, **"mesleği(n)de bir esas"** olarak tanımladığı Al-i Beyt sevgisinin hiçbir zaman yok edilemeyeceğini belirterek talebelerini Vehhabilik konusunda ikaz eder. Hz. Ali ve Al-i Beyt adaveti ile bilinen Vehhabilere Risale-i Nur'da hiçbir cihette sıcak bakılmamıştır.(15) Hatta, **"Vehhabilik damarı nurun hakiki şakirtlerinde**

olmamak lazım geliyor."(16) denilerek, Al-i Beyt adavetine karşı net tavır belirlenmiştir. Risale-i Nur'da Al-i Beyt sevgisinin teşvik edilmesi Alevilerle bu noktada da ittifak edildiğini gösteriyor. Risalede tanımlanan Al-i Beyt muhabbetinin niteliğine, hakiki Alevilerin can-ı gönülden katıldıklarını söyleyebiliriz. Alevilerin en mühim kesimini teşkil eden Caferilerde, Al-i Beyt muhabbetinin, Allah'a ve Rasulüne götüren nurani bir bağ olduğunu kimse inkar edemez.

Hakiki Al-i Beyt dostluğunu öğreten Risale-i Nur ile Aleviler arasında Al-i Beyt muhabbeti konusunda hiçbir anlaşmazlık yoktur. Bu özellikten dolayı Bediüzzaman **"hakiki Aleviler kemal-i iştiaqla o daireye girmeleri gerekir"**(17) demektedir. Hatta, Alevilerin, Risale-i Nur derslerini Sünnilerden ziyade dinlemeleri gerekir. Aksi takdirde Al-i Beyte muhabbet davaları yanlış olur.(18)

On İki İmam'ın Yolu

İran ve Türkiye'deki Alevilerin çoğu Caferiye mezhebinin mensuplarıdır. Bu mezhebe İsnâaşeriyye Şiası da denilir. Bu mezhebe göre imamet usulü'd-din'dendir. İlk İmam kabul ettikleri **Hz. Ali**'yi **Hz. Hasan** ve **Hz. Hüseyin** takip eder. Daha sonra Hz. Hüseyin'in oğlu **Ali Zeyne'l-abidin, Muhammed El Bakır** ve oğlu **Cafer Sadık** imam olmuştur. Bundan sonra **İmam Musa el-Kâzım**'ın soyundan gelenler On İki İmamı tamamlamıştır. İsnâaşeriye şiasına göre imamlar hatadan korunmuş sayıldıkları için davranışları sünnet olarak değerlendirilir.

On iki imamdanda Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Muhammed el Bakır ve Cafer es Sadık gibi imamlar Alevi-Sünni ayırımı olmaksızın herkes tarafından benimsenir.¹⁹ Bediüzzaman da **"azami imamların en mühimleri ve sair on iki eimme-i müçtehidin"** yolunu **"Alem-i İslamın cadde-i kübrası"** şeklinde isimlendirir.²⁰ Hz. Hüseyin'in soyundan gelen bu imamların-özellikle Zeynel Abidin ve Cafer-i Sadık-her biri manevi bir mehdi hükmüne geçerek, zulümatı dağıtıp Kur'an nurunu ve iman hakikatlerini yaymışlardır. (21)

Bediüzzaman'ın On iki imama bakışı Alevi ve Sünniler arasında, yeni bir köprü niteliğindedir. Ehl-i Sünnet alimlerinin on iki imamın ikinci altısına mütereddit bakışları, Bediüzzaman'ın net ifadelerinde görülmemektedir. Bu da Alevi ve Sünniler arasındaki mesafenin daralmasını sağlayacak önemli bir faktördür.

Hilafet Kimin Hakkı?

Ehl-i Sünnet ve Aleviler arasında **"medar-ı niza"** meselelerden birisi, belki de en önemlisi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vefatından sonra yerine kimin halife olacağı meselesidir.

Hz. Peygamberin vefatından sonra Ben-i Sâide avlusunda toplanan ensar ve muhacir Hz. Ebubekir'i halife seçmişti. Bu toplantıda Hz. Ali yoktu. Zübeyir b.Avvam, Mikdad bin Esved, Selman-ı Farisi, Ebu Zer, Ammar bin Yasir ve Ubey bin Ka'b (r.a.) Hz. Ali'nin yanında bulunuyorlardı. Bunların hepsi Hz. Ali'ye biat etmek için onun

yanında toplanmışlar. Biat etmek için Hz. Ali'nin iznini bekliyorlardı. Bu sırada Hz. Abbas, Ebu Sufyan, gibi Müslümanlar Hz. Ali'ye biat etmek istedilerse de Hz. Ali herhangi bir fitneye sebep olmamak için buna izin vermemiştir.(22)

Hz. Ali altı ay, Hz. Fatıma'nın vefatına kadar Hz. Ebubekir'e biat etmemiştir. Hz. Ali'nin biat etmesinin gecikmesi, Alevi ve Sünniler arasında tartışılan meselelerdendir.

Bu konuda Ehl-i Sünnet ve Cemaat, Hz. Ebubekir'in (r.a.) hilafete daha layık olduğu için geçtiğini belirtir. Şialar buna itiraz ederek "Hak Hz. Ali'nin (r.a.) idi. Ona haksızlık edildi. Umumundan en efdali Hz. Ali'dir (r.a.) derler. (23) Şiaların getirdikleri deliller dört ana grupta toplanabilir. Bunlar

- (a) Hz. Ali (r.a) hakkında varid olan hadis-i şerifler
- (b) Hz. Ali'nin (r.a.) "**Şah-ı Velayet**" ünvanıyla evliyanın çoğunluğunun ve tariklerin kaynağı olması
- (c) ilim şecceat ve ibadetle harikulade sıfatları
- (d) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ona ve ondan teselsül eden Al-i Beyte şiddeti alakası.(24)

Bediüzzaman ehl-i Şia'nın bu delillerini tek tek analiz ederek, Hz. Ebubekir ve Hz. Ali'nin farklı özelliklerinin yaşanan sonucu ortaya çıkardığını açıklar. En başta şunu belirtmek gerekir: Hz. Ali ilk üç halife zamanında Medine'de ikamet ederek, dini ilimlerle uğraşmayı diğer görevlere tercih etmiştir. Kur'an ve hadis konusundaki derin ilminden dolayı, hem Hz. Ebubekir'in (r.a.) hem de Hz. Ömer'in (r.a.) özellikle fihri meselelerde fikrine müracaat ettikleri bir sahabe olmuştur. (25) Yirmi seneden fazla üç halifenin adeta "**şeyhülislamlığını**" yapması mevcut duruma itiraz etmediğini belirler. Ayrıca ilk üç halife zamanındaki fetihler ve düşmanla mücadele ile Hz. Ali (r.a.) zamanındaki vakıalar "**hilafet-i İslamiye noktasında Şiaların davalarını cerh ediyor.**" (26) Bediüzzaman, Şialar'ın delillerinden olan;

(a) Hz. Ali hakkında senâkârane hadislerin çok olmasını iki nedenle açıklar. Bunlardan birisi, Emeviler ve Hariciler Hz. Ali'ye (r.a.) haksız hücumda bulduklarından, ehl-i Sünnet ve Cemaat Hz. Ali hakkındaki rivayetleri çok neşretmişler. Diğerine gelince, Hz. Peygamber (s.a.v.) peygamberlik nazarıyla, ileride Hz. Ali'nin (r.a.) başına gelecek üzücü olayları ve dahili fitneleri görmüş, Hz. Ali'yi (r.a.) meyusiyetten ve ümmetini Onun hakkında su-i zandan kurtarmak için, "**Ben kimin dostuysam, Ali'de onun dostudur.**" gibi mühim hadislerle Ali'yi teselli ve ümmeti irşat etmiştir.

(b) Hz. Ali'nin "**şah-ı velayet**" ünvanıyla evliyanın çoğunluğunun ve tariklerin kaynağı olması meselesine gelince, Hz. Ali'yi sevmek noktasında problem yok. Ehl-i Sünnet de Şialar da seviyor. Fakar Hz. Ali'nin "şah-ı velayet ünvanı onu, siyaset ve saltanattan ziyade, saltanat-ı maneviyeye layık kılıyordu. O siyasette başarılı veya layık olsaydı, siyasi hilafetin pek çok fevkinde olan manevi saltanatı kazanamayacak, üstad-ı küll hükmüne geçemeyecekti.(27)

(c) Hz. Ali'nin ilim, şecaat ve ibadetle harikulade sıfatlara sahip olması özelliğini hilafet noktasından ele alırsak, şahsi kemalatı hilafet dönemindeki kamalatıyla beraber düşünölmelidir.

Bu açıdan, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın şahsi kemalatları ile zaman-ı hilafetlerinin kemalatları terazinin bir kefesine Hz. Ali'nin şahsi kemalatı ve hilafet zamanındaki üzücü iç savaşlar, su-i zanlara maruz kalan hilafet mücahedeleri de diğör kefesine konulsa, elbette Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın kefelere ağır gelir.

(d) Şiaların Hz. Ali'ye ilk halifelige layık görmelerinin nedenlerinden birisi de, Hz. Peygamber'in Al-i Beyte gösterdiği alaka "**cibilli karabet**" veya "**hissi şefkatten**" kaynaklanmıyor. Belki, peygamberlik vazifesine sahip çıkacak nurani bir cemaatin menşesine alaka gösteriyordu.

Ayrıca "**salanat-ı dünyeviye aldatıcıdır. Al-i Beyt ise, hakaik-ı İslamiyeyi ve ahkam-ı Kur'aniyeyi muhafazaya memur idiler.**" (28) Bediüzzaman Ehl-i Şia'nın, Hz. Ali'nin ilk halife olmasına dair görüşlerini de açıklar. Eğer Hz. Ali ilk halife olsaydı, engel tanımayan, pervasız, kahraman, hiçbir şeyden korkmayan, çekinmeyen şecaatından dolayı, bir çok insanda ve kabiledede rekabet damarını tahrik ederek tefrikaya neden olabilirdi. Ayrıca, fitnelerin ortaya çıktığı zamanda, Hz. Ali gibi cesaret ve feraset sahibi birisi halife olmasaydı. Fitnelere karşı dayanmak zor olurdu. (29)

Hz. Ali Takiyye mi Yaptı?

"**Takiyye benim ve atalarımın dinidir. Takiyyeye uymayanın dini yoktur.**" ve "**Durumumuzu ifşa eden onu inkar eden gibidir.**"³⁰ sözlerini Hz. Cafer-i Sadık'a isnad eden Caferiler, takiyyeyi temel ilkelerini tamamlayan prensiplerden birisi olarak kabul etmişler, Hz. Ali ile ilgili bazı olayları takiyye ile yorumlamışlardır.

Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ali'nin tavırları tartışma konusu olmuş. Aleviler, ilk halifeliğın Hz. Ali'nin hakkı olduğu halde Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer dönemlerinde, sesini çıkarmadığına, onlarla iyi geçinmeye çalıştığına, korktuğuna inanmışlardır. Şia ıstılahınca "**takiyye**" denilen bu yaklaşım esasen Hz. Ali'ye yakışmaz.

Bediüzzaman böyle düşünenlere,

"Acaba böyle kahraman-ı İslam ve ve esedullah ünvanını kazanan ve sıddıkların kumandanı ve rehberi olan bir zatı riyakar ve korkaklık ile, sevmediği zatlara tasannukârane muhabbet göstermekle ve yirmi seneden ziyade havf altında mümaşaat etmekle, haksızlara tebaiyet kabul etmekle muttasıf görmek, ona muhabbet değildir. O çeşit muhabbetten Hz. Ali (r.a.) teberri eder."(31)

diyerek Ehl-i sünnet alimleri gibi şu sonuca ulaşır.

Eğer Hz. Ali ilk halifeleri hak görmeseydi, onları tanımaz ve itaat etmezdi. Haklı gördüğü için şecetini hakperestçe kullanmıştır. Hz. Ali'den nakledilen sözler bunu doğrular niteliktedir. İbn Abd-ı Rabbih'in El-Ikdu'l-Ferid adlı eserinde nakledilen bir sözünde Hz. Ali şöyle der:

"Ey Allah'ım! Ona ilk iman eden benim, yine Onu ilk yalanlayan ben olamam. Bende Hz. Peygamberin bir vasiyeti yoktur. Şayet böyle bir şey olsaydı ne Temim ne de Adiy oğullarından birisini minberde bırakmazdım."(32)

Sahabelerin Muharebesinde Kıyl ü Kal Etme(me)

Alem-i İslam'da on üç asırdır ehl-i hakikatin içini sızlatan, iç muharebelerden bahsederek düşmanlıkları beslemek, ehl-i imana tahammülsüz elemler veriyor. Bundan dolayıdır ki başta **"eimme-i Erbaa"** ve **"Ehl-i Beytin Eimme-i İsna Aşer olarak Ehl-i Sünnet"** Müslümanlar içindeki o eski fitneyi karıştırmayı caiz görmemişler.(33)

Bediüzzaman da, **"Alem-i İslam'ın o dehşetli yarasını deşmek, düşünmek benim hususi meşrebimde tahammülünden ziyade elem veriyor."**(34) diyerek, Ehl-i Beyt'e zulmedenlerin ahirette cezalarını çektiklerini, Ehl-i Beyt'in ise dünyadaki geçici sıkıntılarına mukabil sınırsız rahmete mazhar olduklarını belirtir. Bundan dolayı geçmişte Ehl-i Beyt'e zulmetmiş bir kişiyi, zemmetmenin Ehl-i Beyt'e bir yararı yok. Ayrıca **"zem ve tekfir eğer haksız olsa büyük zararı var, eğer haklı ise hiç hayır ve sevap yok."**(35)

Bu hakikat ölmüş insanları boş yere kötülemenin anlamsızlığını ortaya çıkarıyor. Bu açıdan, ilm-i kelamın büyük allamesi Sadeddin-i Taftazani, **"Yezide lanet caizdir."** demiş, fakat **"lanet vaciptir, hayırdır ve sevabı vardır."** dememiş!

İşte Ehl-i sünnet alimlerinin ve on iki imamın bu yaklaşımı Bediüzzaman'ın o zaman vukua gelen savaflara bakışında temel eksenini oluşturmuş. Bu bakış açısında istenilen yaklaşım, ihtilaf ve düşmanlıkları artırıcı zem ve küfürlerden kaçınmaktır. Yoksa, sahabeler arasında vukua gelen olayları hiç anlatmamak, nisyan çukuruna atmak değildir. Risale-i Nur'da, medar-ı niza olan savaflar bu açıdan ele alınmıştır.

İslam Tarihinde Hz. Osman'ın şehadeti ile başlayan huzursuzluklar, birçok ihtilaf ve mücadelenin nedeni olacaktır. Hz. Osman zamanında başlayan karışıklıklarda felsefi temel olmadığı için çok önemli değildi. Birçok cemiyette bu tür kargaşalar

olabilirdi.(36) Fakat, Hz. Osman'ın şehit edilmesi ardı arkası kesilmeyen Cemel, Sıffin savaşları, Hakem mes'elesi ve ardından Nehriyan muharebesi gibi olaylara kapı açtı.

656'da Hz. Osman'ın katillerinin bulunması için bir araya gelen, Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr, Hz. Ali'nin elçisi Ka'ka'dan Hz. Osman'ın katillerinin halife tarafından bulunmasını istediler. Görüşmeler sonucu meseleyi sulh yoluyla halletmeye karar verdiler. Bu arada Müslümanların birlik olması asilerin huzurunu kaçıyordu, iki taraf birleşirse kendilerini yok edebilirlerdi.

Abdullah b. Sebe ve yandaşları sulha mani olmaya karar verdiler. Ertesi gün güneş doğmadan görevlendirilen kişiler aracılığıyla kargaşa oluşturup "**Ehl-i Kûfe baskın yaptı,**" "**Ehl-i Basra baskın yaptı.**" şayiasını yaydılar. Sonunda Abdullah b. Sebe ve yandaşları istediklerine kavuştular. Binlerce Müslüman'ın kanı aktı. Hz. Talha, Hz. Zübeyr gibi Aşere-i Mübeşşereden olan sahabeler şehit edildi.(37) Bu savaşta Hz. Aişe devenin üzerinde bulundu. Bediüzzaman Cemel savaşını, adalet-i mahza(38) ile adalet-i izafiyenin savaşı olarak analiz eder.

Hz. Ali, önceki halifeler dönemindeki gibi adalet-i mahzayı esas aldı Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'de adalet-i mahzanın tatbiki müşkül olduğuna inanarak adalet-i izafiye yönünde içtihad yapmışlardı. Her iki tarafta Allah için içtihad etmişlerdi Bundan dolayı hem katil, hem maktul ehl-i cennet olmuşlardı. Hz. Ali içtihadında haklı olduğu halde,(39) her iki tarafta içtihad neticesi savaştığı için, "**İçtihad eden hakkı bulsa iki sevap var; bulmazsa bir nevi ibadet olan içtihad sevabı, olarak bir sevap alır, hatasından mazurdur.**"

Hz. Ali yaşanan elim savaştan sonra, bir daha karışıklık çıkmaması için ülkede denetim kurmaya çalışıyordu. Mısır'a vali olarak tayin ettiği Muhammed b. Ebubekir, orada bir kargaşa ile karşılaştı. O sırada Şam valisi olan Hz. Muaviye, Mısır'a gönderdiği Amr b. As aracılığıyla hakimiyetini tesis etmişti. Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin biat çağrılarına olumlu cevap vermiyor ve Hz. Osman'ın katillerinin bulunmasını istiyordu. Barış için çabalar sonuç vermedi.(40) İki ordu Cemel savaşında yaklaşık 6-7 ay sonra 657'de Sıffin'de karşı karşıya geldiler. Savaşta gelişmeler Muaviye'nin aleyhine dönünce, Amr b. As'ın teklifi ile Kur'an sahifeleri mızrakların ucuna takıldı. Hz. Ali'nin ordusundan "**Kur'an'ın hakem olması**" istendi.

Her ne kadar, Hz. Ali yapılanların bir hile olduğunu biliyor idiye de, ordu Kur'an'a karşı savaşmak istemedi. Anlaşma hakemlere bırakıldı. Hz. Ali'nin hakemi Ebu Musa el Eş'ari ile Hz. Muaviye'nin hakemi, Amr b. As. yeni bir halife seçilmesinde anlaştılar. Fakat Muaviye'nin hakemi son anda hile yapınca anlaşmazlık giderilemedi. Bediüzzaman bu savaşın genel niteliğini hilafet ve saltanatın savaşı olarak görür.

Hz. Ali, "**ahkam-ı dini ve hakaik-i İslamiyeyi ve ahireti esas tutup, saltanatın bir kısım kanunlarını ve siyasetin merhametsiz mukteziyatlarını onlara feda ediyordu. Hz. Muaviye ve taraftarları ise, hayat-ı içtimaiye-i**

İslamiyeyi saltanat siyasetleriyle takviye etmek için, azameti bırakıp ruhsatı iltizam ettiler. Siyaset aleminde kendilerini mecbur zannedip, ruhsatı tercih ettiler, hataya düştüler"(41) Hz Muaviye'nin bu hatası alem-i İslamiyenin Hilafetten ayrılmasına ve uzun süre devam edecek olan saltanat devrinin başlamasına zemin hazırlayacaktır.

Bu sırada, Hz. Ali'nin ordusundan ayrılan 12 bin kadar kişi, Abdullah b. Vehebi'r-Rasibi'nin emrinde hareket etmeye başladılar. Bunlar Hz. Ali ve Hz. Muaviye'nin hakem tayin etmekle hata ettiklerini düşünüyorlardı. Onlara göre hakiki hüküm sahibi Cenab-ı Hak olduğundan, hakem tayin edilmesi yanlıştı. Bu gerekçelerle Hz. Ali'den ayrılarak isyan ettiler. Hz. Ali'nin nasihatleri ile bir kısmı isyanı bıraktıysa da kalan 4.000 kişi ile savaşılmak zorunda kalındı. Nehrevan'da 658'de yapılan bu savaşlarla Harici tehlikesi giderildi. Fakat, yüzyıllardır süregelen Hz. Ali ve Âl-i Beyt muhalifi Vehhabiliğin temellerinin atılmasını sağlayacaktır.(42)

Hz. Ali de bu gruptan Abdurrahman b. Mülcem tarafından, sabah namazında iken zehirli hançerle şehit edilecektir.(43)

Hz. Ali'nin şehadetinden sonra, ordu Hz. Hasan'a biat etti. Hz. Hasan yaşadığı dönemin nezaketinden dolayı, Müslümanlar arasında kan dökülmesini önlemek için, 6 aylık hilafetinden sonra, Muaviye lehine hilafetten feragat eder.(44) Hz. Hasan'ın hilafetten çekilmesiyle İslam tarihinde hilafet dönemi sona erer. Saltanat devri başlar. Bediüzzaman, Hz. Hasan'ın yarım kalan hilafetini "**neşr-i hakaik-i imaniye**"de Risale- i Nur'un tamamladığını belirtir.

Hz. Muaviye vefat etmeden önce yerine geçmesini istediği oğlu Yezid halife olunca, Hz. Hüseyin biat etmedi. Bunu Duyan Kûfe'liler Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye davet ettiler.

Hz. Hüseyin 72 kişilik bir kabile ile Kûfe'ye giderken, yolda Yezid'in adamları tarafından kısırıldı. Yezid'e biat etmesi istendi. Fakat Hz. Hüseyin bunu kabul etmeyince vicdanları sızlatan bir şekilde bir çok yakını ile beraber şehit edildi.(45) Bu olayın sene-i devriyesinde her yıl Aleviler tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenir. Bütün Müslümanları vicdanen muazzeb eden, bu hadise Müslümanlar arsında ayrılıkların derinleşmesinde etkili olmuştur. Bediüzzaman Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in Emevilerle mücadelesini tahlil ederken, din ve milliyet savaşı olarak belirtir.(46)

Çünkü Hz. Hasan ve Hüseyin Âl-i Beyt'i nurani silsilesinin başlangıcı olarak Hilafet-i İslamiyeyi temsil ederlerken, Emeviler Arap milliyetçiliğini temsil ediyorlardı. Bediüzzaman'ın savaflara dair değerlendirmesi analizci olmuş, her olayı kendi içerisinde değerlendirmiştir. Bu olaylardan hiç birisi Ehl-i Sünnet ile Alevileri birbirinden uzaklaştırıcı olmaması gerektiğini savunmuştur. Bilakis ön yargısız yaklaşıldığı zaman arada anlaşamayacak hiç bir konu yoktur.

Sonuç:

Bediüzzaman, kendisinin tanımladığı Alevilik ile Ehl-i sünnet ve Cemaat arasında ayrılıkların giderilmesi gerektiğini savunmuştur. Özellikle bu zamanda, dinsizliğin yaygın olduğu bir devrede buna şiddetle ihtiyaç vardır. Zaten Aleviler ile Ehl-i sünnet arasındaki kopuklukta sun'i öğelerin etkisi çok fazladır. Meselâ, Ehl-i sünnet ve Cemaat adı altında Vahhâbilik ve Haricilik fikri girdiği için, bazıları Hz. Ali'yi tenkit etmişler. Bu da Ehl-i sünnetin hesabına yazılmış. Bundan dolayı Aleviler Ehl-i sünnete karşı soğumaya başlamışlar. Yine, Alevilik adı altında yapılan yanlışlar, Ehl-i sünneti Alevilikten soğutmuştur. İşte bu tür rahatsızlıklardan sıyrılıp çıkabilmek için taraflar birbirine önyargısız yaklaşarak, empati sorununu aşmalıdırlar. Bu açıdan, Bediüzzaman'ın Alevilik hakkındaki düşünceleri ayrı bir öneme haizdir. Hakiki Aleviler, Haricilerin ve Vehhabilerin sözlerinin etkisinde kalıp Ehl-i sünnete karşı düşmanlık beslemekten vazgeçip, ittifak yolları aranmalıdır.

Bediüzzaman'ın "Hubb-u Âl-i Beyt'i meslek yapan Aleviler ne kadar ifrat da etse, Rafizi de olsa, zındıkaya, küfrü mutlaka girmez" şeklindeki hüsn-ü zannı Ehl-i sünnet için önemli bir ölçü olsa gerektir. Aleviler ise, Bediüzzaman'ın,

"Belki Ehl-i sünnet, Alevilerden ziyade Hz. Ali'nin taraftarıdır. Bütün hutbelerinde, dualarında Hz. Ali'yi layık olduğu sena ile zikrediyorlar."

sözünü dikkate almalıdırlar. Bütün bunlar şu gerçeği ortaya çıkarıyor. Hem Ehl-i sünnet, hem de Alevilerin kendilerinden çok şey bulacakları Risale-i Nur Külliyyatı ehl-i imanın bir buluşma platformu olmalıdır.

Dipnotlar:

1. Bediüzzaman Said Nursi, *Sünühat*, İst. 1994, s. 39.
2. Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat*, Germany 1994, s. 354.
3. *Sünühat*, s. 38.
4. Bediüzzaman Said Nursi, *Emirdağ Lahikası*, Germany 1994, s. 70.
5. *age.*, s. 70.
6. *age.*, s. 61.
7. Bediüzzaman Said Nursi, *Sikke-i Tasdik-i Gaybi*, İst. 1995, s. 123.
8. *Mektubat*, s. 65.
9. *age.*, s. 659.
10. *Emirdağ Lahikası*, s. 70.
11. Bediüzzaman Said Nursi, *Lem'alar*, Germany 1994, s. 27.
12. *Mektubat*, s. 107.
13. *Lem'alar*, s. 27.
14. *age.*, s. 28.
15. *Mektubat*, s. 352.
16. *Emirdağ Lahikası*, s. 177.

-
17. age., s. 210.
 18. age., s. 70.
 19. Hayreddin Karaman, "Caferiyye", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 7, İstanbul 1993, s. 4.
 20. Mektubat, s. 420.
 21. age., s. 101.
 22. Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa, İstanbul 1980, s. 267.
 23. Lem'alar, s. 28.
 24. age., s. 28.
 25. Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1989, s. 372.
 26. Lem'alar, s. 28.
 27. Mektubat, s. 57.
 28. age., s. 100.
 29. age., s. 100.
 30. Mustafa Öz, "Cafer es-Sadık", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 7, İstanbul 1993, s. 2.
 31. Lem'alar, s. 51.
 32. Ahmet Çelebi, Emeviler Döneminde Fikir Hareketleri" DGBİT, C. 2, Konya 1994, s. 463.
 33. Emirdağ Lahikası, s. 179.
 34. age., s. 182.
 35. age., s. 178.
 36. Ebu'l- A'lâ Mevdudi, Hilafet ve Saltanat, İstanbul, s. 290.
 37. Ahmet Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya, İstanbul, 1980, s, 490.
 38. "Adaleti mahza, bir masumun hakkı, bütün halk için dahi iptal edilmez. Cenab-ı Hakkın nazar-ı merhametinde hak haktır; küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Adalet-i izafiye ise, küllün selameti için cüz'ü feda eder. Cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. Ehvenü's-şer diye, bir nevi adaleti izafiyeyi yapmaya çalışır. Fakat, adalet-i mahza kabil-i tatbik ise, adalet-i izafiyeye gidilmez; gidilse zulümdür."
 39. Mektubat, s. 57.
 40. Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1989, s. 373.
 41. Mektubat, s. 58.
 42. age., s. 352.
 43. Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C: 2, İstanbul 1989, s. 374.
 44. Muhammed El Hudari "Hulefa-i Raşidin Devri," DGBİT, C, 2, s, 268.
 45. Ahmet Cevdet Paşa, age.,s. 602-620.
 46. Mektubat, s. 58.

(bk. Selim SÖNMEZ, Köprü Dergisi, Bahar 98; 62. Sayı. Web erişim: 09.08.2018/09.20)